

Το χρέος, ο φόνος και οι ολιγαρχίες

Του **Ν. Παρασκευόπουλου***

Η συγκεκριμένη διάγνωση έχει ήδη αρκετά χρόνια ύπαρξης: στις περισσότερες χώρες του κόσμου, η σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη πολιτική πλήττει τις πλειονότητες των πληθυσμών. Ποιος είναι ο φορέας, το υποκείμενο ή χειρότερα ο δράστης αυτής της πολιτικής; Λογικά και κατ' αντιδιαστολή έρχεται η αβίαστη απάντη-

ση: τις πλειονότητες προφανώς πλήττουν κάποιες ολιγαρχίες.

Μια τόσο αφηρημένη απάντηση βέβαια δεν προχωρεί πολύ τις γνώσεις μας ούτε είναι η πιο οικεία. Τα ονόματα που συνήθως ακούγονται στις συζητήσεις για τον ιστορικό αντίπαλο της δημοκρατίας είναι άλλα: δικτατορία, τρομοκρατία, θεοκρατία και -κατεχόμενη- καπιταλισμός. Ας γίνουμε λοιπόν λίγο πιο συγκεκριμένοι, αναφέροντας μερικά παραδείγματα που εμφανίζουν την πολιτική της λιτότητας ασύμβατη (και) με τον αγοραίο εξορθολογισμό ή την εξυπηρέτηση των δανείων.

- Στη χώρα μας ο φόρος του πετρελαίου θέρμανσης είχε αυξηθεί προς ενίσχυση των δημόσιων εσόδων. Φυσικά, αυτά μειώθηκαν αφού, εξαιτίας του φόρου, μειώθηκε η αντίστοιχη κατανάλωση. Ποιος ωφελήθηκε;

- Σε πολλά νοσοκομεία, αξονικοί τομογράφοι και άλλα διαγνωστικά μηχανήματα αδρανοποιήθηκαν, επειδή οι περικοπές δεν επέτρεψαν τις συντηρήσεις ή τις επισκευές τους. Αποτέλεσμα: καθυστερημένες διαγνώσεις, πιο μακρόχρονες νοσηλείες, υψηλότερες δαπάνες.

- Τα κτίρια πολλών δημόσιων υπηρεσιών έμειναν χωρίς τεχνικό-διοικητικό προσωπικό, λόγω διαθεσιμότητας κ.λπ. Εκτοτε οι ελλείψεις ή καθυστερημένες επισκευές οδηγούν τακτικά σε οικονομικές επιβαρύνσεις (π.χ. λόγω διαρροών νερού, λόγω ανάγκης για έκτακτες αναθέσεις επισκευών σε εργολάβους κ.λπ.). Ισοζύγιο αρνητικό.

Παραδείγματα αυτού του είδους συναντά κανείς στο πολυδιαβασμένο βιβλίο των Stuckler/Basu, «The body economic. Why austerity kills» («Πολιτικές ζωής και θανάτου», μτφρ. Μ. Μυρώνη, Ψυχογιός, 2014). Με μια γενική ματιά: η πολιτική της λιτότητας σχεδιάστηκε και εφαρμόζεται για να μειωθεί το χρέος και να βελτιωθούν τα δημοσιονομικά μεγέθη. Στην πραγματικότητα, αντί ανόρθωσης έχουμε επιδείνωση και το χρέος μεγαλώνει.

Αναζητούνται λοιπόν εξηγήσεις. Είναι πραγματικά οι κανόνες του αδυσώπητου καπιταλισμού που ρυθμίζουν τα πάντα; Πράγμα περίεργο, όμως: το νεοφιλελεύθερο σύστημα, η κυριαρχία της αγοράς και οι αυτοματισμοί της μάλλον δεν τρέφονται από την πολιτική των περι-

κοπών. Ομάδες πληθυσμών φτωχαίνουν και περιθωριοποιούνται, οι καταναλωτές λιγοστεύουν, οι αγορές συρρικνώνονται, η κρατική οικονομία κωλαίνει και οι δανειστές μένουν χωρίς προοπτική εξόφλησής τους.

Προσφέρονται βέβαια και οι συνήθεις εθνικιστικές απαντήσεις: εξελίσσεται, λέγεται, μια επίθεση κατά της ανάδελφης χώρας μας. Η ερμηνεία όμως καταρρέει ακόμη και χωρίς να συσχετιστεί με θεωρίες συνωμοσίας. Αρκεί κανείς να μην ξεχνά ότι η λιτότητα πλήττει στο σύνολό της τη Νότια Ευρώπη, την Αργεντινή κ.λπ.

Οι αναγωγές στα εθνικά χαρακτηριστικά ενσωματώνονται από την άλλη πλευρά στον λαϊκιστικό λόγο που προτείνει, εδώ και καιρό, μια κατασταλτική σύλληψη: οι κοινωνικές επιπτώσεις του χρέους αποτελούν δήθεν αντικειμενικά μια ανταπόδοση-τιμωρία για τις σπατάλες, τη διαφθορά και γενικά για τα αμαρτήματα που προηγήθηκαν. Οι σπατάλες και η διαφθορά ασφαλώς υπήρξαν και χρειάζονταν αντιμετώπιση. Η ενοχική -και ενοχοποιητική- αυτή εκδοχή έχει σαφώς ψυχολογική κι όχι ορθολογική βάση, ούτε καν κοινωνικο-ηθική αξία. Καλώντας τον πολίτη να προσπλώνεται και να προσέχει διαρκώς το χρέος ως κύριο θέμα και αμάρτημα, τον αποπροσανατολίζει από τις βάρβαρες συνέπειες της λιτότητας. Αν όμως ο παιδαγωγός σκοτώσει το παιδί επειδή αυτό έκανε μια αταξία, το μεγάλο θέμα δεν είναι ποια ήταν η αταξία. Είναι ο φόνος.

Ίδου τώρα και μια πιο λόγια -αν και εξίσου διαδεδομένη- απάντηση: για τον κατήφορο ευθύνεται ο δογματισμός κάποιων πολιτικών (Μέρκελ) ή των οικονομολόγων του νεοφιλελευθερισμού. Η εξήγηση αυτή, αφελής ή όχι, δεν αντέχει σε δεύτερη σκέψη. Πώς θα μπορούσε μια τόσο προσεκτικά σχεδιασμένη και μακρόχρονα εφαρμοζόμενη οικονομική στρατηγική να είναι προϊόν λαθών και απροσεξίας; Αλλωστε, τα ιστορικά προηγούμενα έχουν δείξει πού οδηγεί η μετά την κρίση λιτότητα. Μετά το αμερικανικό κραχ, οι Πολιτείες των ΗΠΑ που προτίμησαν τη λιτότητα δυστύχησαν, ενώ όσες διάλεξαν τον δρόμο της ανάπτυξης πλούτισαν. Πασιόνγωστο.

Η εκδοχή λοιπόν μιας ολιγαρχικής πολιτικής απομένει να υπερέχει σε αξιοπιστία, χάρη στη δοκιμασία της εις άτοπον απαγωγής: ο καπιταλισμός, σύστημα-εργαλείο μάλλον παρά υποκείμενο, αφήνει όπως είδαμε απορίες, ενώ οι εθνικισμοί αδυνατούν να εξηγήσουν παγκόσμια φαινόμενα όπως οι αθρόες ιδιωτικοποιήσεις. Μία μόνη λέξη βέβαια (ολιγαρχίες), ακόμη και στην εποχή του Google, δεν είναι αρκετή ως απάντηση. Αρκεί όμως για να κατευθυνθεί η συζήτηση σε νέους δρόμους.

* Καθηγητής Νομικής ΑΠΘ